

פרשת תזריע התשפ"ד

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. ויקרא פרק יב פסוק א - ה (פרשת תזריע)

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) דבר אל-בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבועת ימים פימי נדת דותה טמא: (ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (ד) ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ואל-המקדש לא תבא עד- מלאת ימי טהרה: (ה) ואם-נקבה תלד וטמאה שבועים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על-דמי טהרה: (ו) ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן-שנתו לעלה ובן-יונה או-תר לסטאת אל- פתח אהל-מועד אל-הפקה: (ז) והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקר דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: (ח) ואם-לא תמצא ידה גי שה ולקחה שת-תרים או שני בני יונה אתה לעלה ואתה לסטאת וכפר עליה הפכה וטהרה: פ

2. ויקרא פרק יג פסוק א - ה (פרשת תזריע)

(א) וידבר ה' אל-משה ואל-אהרן לאמר: (ב) אדם כי-יהיה בעור-בשרו שאת או-ספחת או בהרת והיה בעור-בשרו לגגע צרעת והוא אל-אהרן הפכה או אל-אתה מבניו הפהגים: (ג) וראה הפכה את-הנגע בעור-הבשר ושלער בגגע הפך לכן ומראה הנגע עמק מעור בשרו גגע צרעת הוא וראהו הפכה וטמא אתו: ... (ה) וראהו הפכה ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו לא-פשה הנגע בעור והסגירו הפכה שבועת ימים שנית:

3. דברים פרק יז פסוק ח - יא (פרשת שופטים)

(ח) כי יפלא ממך דבר למשפט ביו-דמו לדם ביו-דיו לדיו ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל-המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: (ט) ובאת אל-הפהגים הלויים ואל-השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: (י) ועשית על-פי הדבר אשר יגידו לך מן-המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורה: (יא) על-פי התורה אשר יורה ועל-המשפט אשר-יאמרו לך פעשה לא תסור מן-הדבר אשר- יגידו לך ימין ושמאל:

4. רמב"ן דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

וכפי פשוטו, בין דם לדם וגו', בין ענין רציחות או דיני ממון או פצע וחבורה, כל דברי ריבות אשר יהיו בשעריך. ודיבר הכתוב בהווה, כי בענייני המשפטים יהיו המחלוקות יותר משאר ההוראות. אבל דין הזקן שוה בכלם, ולכך אמר (פסוק יא) (ועשית) על פי התורה וגו' ועל המשפט וגו', כי "התורה" תרמוז לשאר ההוראות:

5. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פז עמוד א

בין דם לדם - בין דם נדה, דם לידה, דם זיבה. בין דין לדין - בין דיני נפשות, דיני ממונות, דיני מכות, בין נגע לנגע - בין נגעי אדם, נגעי בתים, נגעי בגדים, דברי - אלו החרמים והערכין וההקדשות. ריבת - זו השקאת סוטה, ועריפת עגלה, וטהרת מצורע. בשעריך - זו לקט שכחה ופאה. וקמת - מבית דין, ועלית - מלמד שבית המקדש גבוה מארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. אל המקום - מלמד שהמקום גורם.

6. תלמוד ירושלמי מסכת נדה פרק ב הלכה ו

מתני' חמשה דמים טמאים ... גמ' ... ומניין שיש דמים טמאין ויש דמים טהורין רבי חמא בר יוסף בשם רבי הושעיה כתיב [דברים יז ח] כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם ודם אין כתיב כאן אלא בין דם לדם מיכן שיש דמים טמאין ויש דמים טהורין:

7. רש"י דברים פרק יז פסוק ט (פרשת שופטים)

הכהנים הלויים - הכהנים שיצאו משבט לוי:

8. אבן עזרא דברים פרק יז פסוק ט (פרשת שופטים)

הכהנים הלויים - כאשר פירשתי, כי יש כהנים שאינם מייחוס לוי. ואל השופט - הוא המלך, שכתב משנה התורה מיד הכהנים. ואל השופט - במקום שיהיה:

9. שמות פרק יט פסוק ו (פרשת יתרו)

וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מִמְּלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֲלֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

10. אבן עזרא הפירוש הקצר שמות פרק יט פסוק ו (פרשת יתרו)

ממלכת כהנים - על דעתי כי כל כהן שבמקרא הוא כמו שמש, והעד וכהנו לי (שמות כח, מא), וכן: כהן מדין היה עובד השם כמלכי צדק (בראשית יד, יח). וכן: ובני דוד כהנים (ש"ב ח, יח), כי ידענו כי בני מלך גדולה יש להם, רק הכתוב הודיענו שהיו עובדי השם. וטעם ממלכת כהנים - שעל ידכם תראה מלכותי כאשר תהיו לי אתם שמשים. ויש אומרים אין מלכות, כי אם אל השמוש לפני:

11. רשב"ם שמות פרק יט פסוק ו (פרשת יתרו)

ממלכת כהנים - שרים. כמו ובני דוד כהנים היו:

12. ר' חיים פלטיאל דברים פרק יז פסוק ט (פרשת שופטים)

ובאת אל הכהנים הלויים. פי' שלא יבא לב"ד אחרים שהיו בירושלים רק שיבא לאותו ב"ד הסמוך לכהנים והיינו ללשכת הגזית להכי סמך אל השופט אצל הכהנים הלויים.

13. רש"י דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

(ח) כי יפלא - כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכוסה ממך:

בין דם לדם - בין דם טמא לדם טהור: בין דין לדין - בין דין זכאי לדין חייב: בין נגע לנגע - בין נגע טמא לנגע טהור: דברי ריבות - שיהו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר זה מחייב וזה מזכה: וקמת ועלית - מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות:

14. רשב"ם דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

(ח) בין דם לדם - לפי פשוטו בין רציחה לרציחה, בין שוגג למזיד: בין דין לדין - דיני ממונות: נגע - נגע צרעות:

15. אבן עזרא דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

(ח) כי יפלא ממך דבר - עם השופט ידבר, בעבור היות עדות שנים להמית המת, וזה פי' בין דם לדם - בין דם נקי לדם חייב. ומלת יפלא כמו: היפלא מה' דבר (ברא' יח, יד) ושם מפורש. בין דין לדין - בממון. בין נגע לנגע - כמו פצע וחבורה, והכלל דברי ריבות. וקמת ועלית - פירשתי:

16. בכור שור דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

... בין דם לדם: בין דם - נידה לדם - לידה, לדם - זיבה. בין דין לדין: בין דיני - ממונות לדיני - מכות, לדיני - נפשות. ובין - נגע לנגע: בין נגע - אדם לנגעי - בגדים, לנגעי - בתים. דברי: אילו החרמים והערכין וההקדשות, שבאים על - ידי דיבור. ריבות: השקאת - סוטה, שבא על - ידי ריב שבין אדם לאשתו, ועריפת - עגלה - ערופה, שעל - ידי ריב בינו ובין רעהו הרג את - חבירו: וטהרת - מצורע, שעל - ידי שהוא בעל - מריבות ומוציא שם - רע בא לו הנגע. בשעריך: זה לקט שכחה ופאה, דכתיב בהו "ואכלו בשעריך ושבעו"¹⁷...

17. רבינו מיוחס דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

אל הכהנים. מצוה בב"ד שיהו בו כהנים ולויים ואם [אין] בו כשר, שנ' או אל השופט מכל מקום.

18. רביד הזהב דברים פרק יז (פרשת שופטים)

Rav Dov Ber ben Rav Yehuda Leib Trivish was born around the year 5490 (1730). During the time of the Vilna Gaon, he was among the prominent rabbonim of Vilna and a talmid of the Gaon. From the year 5526 (1766), he served as one of the leading judges on the rabbinic court of Vilna.

(ח) בין דם לדם. בפ' הנחנקין דף פ"ו בין דם הירוק שמטמא עקביא וחכמים מטהרין נדה דף י"ט ובירושלמי שדקדקו כן מדלא כתיב בין דם ודם. ושורש הפלוגתא מבואר פ' לך וירק את חניכיו ופ' תזריע אצל ירקרק באיזה ירקות הוא דמטהרין. וע' פ' מצורע אצל כנגע נראה לי דדנין בפני הנרות כמו דרואין דם בלילה יש לדרוש מהיקש דכתיב בין דם לדם ובין דין לדין וה' מיני דמים מבואר פ' תזריע אצל דמיה:

(ט) אל הכהנים הלויים. בפ' ד' מיתות דף נ"ב כל זמן שיש כהן דנין דיני נפשות זולת הנהרגין שלא ע"פ ב"ד דהיינו רודף ע' פ' משפטים אצל מחתרת ופ' תצא אצל אין מושיע גם מה שקנאים פוגעין בו ע' שלהי פ' בלק [ושאין דנין מלקות מבואר פ' תצא אם בן הכות הרשע] וע' תה"ר כלל י"ז. כתב הרמב"ם בפ' המשנה ריש מסכתא חולין דרוצח בזמן הזה מנדין אותו נדוי עולם (וע' פ' בראשית אצל נע ונד) וע' פ' בהעלתך עד חדש ימים:

19. אדרת אליהו דברים פרק יז - אופן שני פסוק ט (פרשת שופטים)

ובאת אל הכהנים הלויים. מצות ב"ד שכהנים ולויים יושבין בהם יכול אפילו בדיעבד פסול ת"ל ואל השפט אף שאין כאן כהנים:

20. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נב עמוד ב

אימרתא בת טלי בת כהן שזינתה הואי, אקפה רב חמא בר טוביה חבילי זמורות ושרפה. אמר רב יוסף: טעה בתרתי, טעה בדרכ מתנה, וטעה בדתניא: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם, בזמן שיש כהן - יש משפט, בזמן שאין כהן - אין משפט. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק מעשה בבית כהן שזינתה וכו'. אמר רב יוסף: בית דין של צדוקים הוה. הכי אמר להו והכי אהדרו ליה? והתניא, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: זכורני כשהייתי תינוק ומורכב על כתיפו של אבא, והביאו בת כהן שזינתה, והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה! - אמרו לו: קטן היית, ואין מביאין ראייה מן הקטן. - שני מעשים הוו. - הי אמר להו ברישא? אילימא הא קמייתא אמר להו ברישא, אמר ליה כשהוא גדול ולא אשגחו ביה, אמר להו כשהוא קטן ואשגחו ביה? אלא: הא אמר להו ברישא, ואמרו ליה: קטן היית. ואמר להו כשהוא גדול. ואמרו ליה: מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

21. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ב הלכה ב

ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים שנאמר ובאת אל הכהנים הלויים, ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראלים הרי זה מותר.

22. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יד הלכה יא

אין דנין דיני נפשות אלא בפני הבית והוא שיהיה בית דין הגדול שם בלשכה שבמקדש שנאמר בזקן ממרא לבלתי שמוע אל הכהן וגו' ומפי השמועה למדו שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח יש דיני נפשות והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו.

23. מלבי"ם דברים פרק יז פסוק ח (פרשת שופטים)

ומ"ש לדם לדין לנגע פ"א חז"ל שהלמ"ד הוא למ"ד החלוקה, כמו למינו, לגברים, למשפחותיהם, שר"ל כל מין ומין, וכן ר"ל כל דם ודם, שיפול ספק בדם נדה או בדם זיבה או בדם לידה וכן ר"ל כל מין דין, כי יש כמה מיני דינים משונים בהלכותיהם וכן כמה מיני נגעים, ויש עוד דברים ששייכים להוראת ב"ד ויצויר שיפלו בהם ספקות, ומציין זה במ"ש דברי ריבות, שיש הבדל בין ריב ובין דין, שהדין מציין שנדונים לפני הב"ד והריב מציין שיריבו זא"ז על דבר,

24. רש"ר הירש דברים פרק יז (פרשת שופטים)

פסוקים ח - יג דנים בבית הדין הגדול היושב במקום המרכז של מקדש התורה, והם מעניקים לבית דין זה את הסמכות העליונה והיחידה; בידיה הופקדה הקבלה והפרשנות המוסמכת של התורה, וכל

תקנה למען קיום התורה כהלכה נמסרה להכרעתו הסופית. לפיכך העם בכללו וכן חכמי התורה שבקרב חייבים לקבל את דעתו לצורך ההלכה המעשית:...

בין - דם לדם: "בין דם טמא לדם טהור"; בין - דין לדין: "בין דין זכאי לדין חייב"; ובין נגע לנגע: "בין נגע טמא לנגע טהור" (רש"י). הרי אלו שלושת התחומים העיקריים שיכול להתעורר בהם ספק ביחס לפסק ההלכה: איסור והיתר ("בין - דם לדם"), דיני ממונות ונפשות ("בין - דין לדין"), טומאה וטהרה ("ובין נגע לנגע"). "בין - ל - מבטא את הספק. אדם חוכך בדעתו אם הדם הוא טמא או טהור (לבעל), אם הנאשם חייב או זכאי, אם הנגע הוא נגע טמא או נגע טהור.

(ט) ובאת אל - הכהנים הלויים ואל - השפט. כבר הזכרנו בפסוק הקודם את הקשר הפנימי שבין הסנהדרין לבין המקדש; הקשר הזה בא לידי ביטוי גם בצירוף הכהנים לבית הדין הגדול (ראה סנהדרין נב ע"ב). שניהם משרתים אותה מטרה ואותה אמת חיים (השוה פי' לעיל טז, כא ושמות כ, כב). הנוסח המוסמך של התורה שבכתב נמסר לכהנים למשמרת והוא היה מונח בצד עדות התורה (להלן לא, כה - כו; יז, יח), וכעין זה הסנהדרין היתה הרשות העליונה של מסורת התורה שבעל פה. מוכח מן האמור בספר ויקרא ד, ג (עי' פי' שם) שהכהן, וגם הכהן הגדול, אין לו כשהוא לעצמו כל סמכות בדברי תורה אלא הוא נחשב כאחד העם ביחס להוראת התורה; וכן אנחנו מוצאים גם בסנהדרין הראשונה: שבעים הזקנים שמשו מינה לציידו נבחרו מכל השבטים בלא הבדל (במדבר יא, טז). אף על פי כן מוכח מן האמור כאן, וכבר הערנו על כך שם: מצוה למנות לסנהדרין גם דיינים מבני אהרן ובלבד שיהיו ראויים לכך. על פי זה יובן שהכהנים קרויים כאן ולהלן יח, א על שם שבטם: "הכהנים הלויים", כי הכתוב לא בא להזכיר רק את אופיים המיוחד ככהנים אלא הוא ביקש להבליט את אופי שבטם: השבט הזה התייצב ללא חת להגנת התורה, ורצוי שרוח זו תהיה מיוצגת בסנהדרין הגדולה. יחזקאל מד, טו דן בכהנים בני צדוק "אשר שמרו את - משמרת מקדשי בתעות בני - ישראל מעלי", ואף הוא קורא להם לויים: "והכהנים הלויים בני צדוק". בתלמוד (יבמות פו ע"ב ועוד) הביאו את הפסוק הזה כדי להוכיח שהכהנים קרויים גם לויים: "בעשרים וארבע מקומות נקראו כהנים לויים וזה אחד מהם" וכו' (השוה פי' ויקרא ד, ג):

ואל - השפט - זה ראש בית דין. וכן אתה מוצא גם בתקופות מאוחרות יותר: מזכירים בדרך כלל רק את ראש בית הדין, את הנשיא או את אב בית הדין, וכל מועצת בית דינו כלולה עמו מאליה:

ואל - השפט אשר יהיה בימים ההם. במסכת ראש השנה כה ע"ב למדו כלל גדול מן התוספת "אשר יהיה בימים ההם": בכל דור יש לקבל את סמכות גדולי הדור הראויים ללמד תורה על פי חכמתם ויראתם, ויש לשמוע בקולם אפילו הם נופלים מגדולי העבר במעלתם הרוחנית והמוסרית. וכך אמרו שם על הפסוק שלנו: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימך"; וכך מנוסח משפט זה בספרי: "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא נמצא בימיו? אלא מה ת"ל אל השופט אשר יהיה בימים ההם? אלא שופט שהוא כשר ומוחזק באותן הימים":

Rabbi Shimshon Aharon Polansky - Tepleker Rov (1876-1948) was a great posek in Russia and then in Jerusalem, where he also served as rabbi of the Beit Yisrael neighborhood. He was revered by all the greats of his generation for his knowledge and extraordinary genius in the Torah, it is known that Rabbi Zvi Pesach Frank would not rule on serious questions without receiving his opinion, and Rabbi Avraham Yitzchak HaCohen Kook stated that he was "the number one scholar in Jerusalem". He was known as a great expert in the laws of Nida and his mesorah and rulings in the laws of ketamim and marot have influenced many for generations in this field. Most of the rabbis of Jerusalem and some of the greatest arbitrators in recent generations studied under him, including the geonim: Rabbi Shlomo Zalman Auerbach, Rabbi Yosef Shalom Elyashiv, Rabbi Israel Yaakov Fischer, Rabbi David Jungreis, Rabbi Shmuel Halevi Wosner, Rabbi Ovadia Yosef, and others. His theology was included in several books by the sages of his generation, and in the book "Vayosef Shaul" with 22 simanim of his chidushim.